

**CAMILLE PAGLIA. SVOBODNÉ ŽENY, SVOBODNÍ MUŽI.
ESEJE O POHLAVÍ, GENDERU A FEMINISMU.
PRAHA: ARGO, 2019, STRAN 283. ISBN 978-80-257-3071-3**

Jaroslava Šťastná

Kniha esejí americké kulturní kritičky Camilly Paglia se v knižních obchodech objevila v době, kdy se ve Spojených státech i západní Evropě otevírají s velkou intenzitou otázky, které žurnalisté a politici nazvali „identitární politikou“. Rozumí se jí eskalace veřejných projevů, které zdůrazňují identitu utlačovaných menšin jako výrazný prvek při tvorbě veřejných politik, při stanovování obsahu médií, tvorby curricula na vysokých školách, při interpretaci historie, při personálním obsazování institucí, v používání jazyka a jeho de-kódování aj. Tento stav má samozřejmě i své bezprostřední příčiny, či spíše časované nálože, které lze poměrně lehce odhalit a najít kauzální spojitosti, jak ukázaly například rasové nepokoje ve velkých městech USA po smrti George Floyd a na jaře roku 2020.

Existuje však i kontinuální společenský diskurs, který dlouhodobě tematizuje otázky společenského znevýhodnění různých skupin lidí. V západních kulturách se nejpozději od poloviny 19. století prosadilo feministické hnutí, které se spolu s hnutím za občanská práva stalo víceméně stálou součástí aktivistického, politického, společenského a vědního života. Stálost a intenzita tlaku ze strany zainteresovaných skupin, či spíše jejich vůdců, proměnila během 20. století zásadně veřejné politiky, instituce a koneckonců i privátní život v západních společnostech. Těžko bychom v historii, snad kromě období náboženské reformace, našli podobně významné zlomy v chápání lidství. Jak Paglia připomíná, feminismus prošel od svého začátku dynamickým vývojem. Tzv. první vlna feminismu se zasadila o prosazení politických práv žen a práva žen na vyšší vzdělání, uplatnění v profesích a docenění jejich schopností, jaké opakovaně prokázaly v dobách obou válek i ekonomické krize. Tuto etapu emancipace žen od reprodukováných předurčeností zakončuje mistrovská kniha Simone de Beauvoir „Druhé pohlaví“ (1949).

Knihou Betty Friedan „Ženské tajemství“, vydanou v roce 1963, pak padá mimo jiné i tabu sexuálního života žen. Nastává éra masového organizovaného ženského hnutí, které spojujeme s tzv. druhou vlnou feminismu. Právě v tomto období vzniká i radikální proud feminismu. Které sociální hnutí však nemá svoje radikální odnože? Jeho členky, pobouřené sexismem mužských protějšků v poválečné době, přinesly do společenské diskuse styl, který byl vnímám jako agresivní jak většinovou společností, tak dokonce i staršími členkami ženského hnutí, včetně samotné Friedanové.

Pro 70. léta dvacátého století se stalo typické ustanovování genderových studií na amerických univerzitách. V tomto období vidí Paglia zrod stavu, který ve svých pozdějších esejích kritizuje: nahodilost curricula a v nich opomenuté předměty. Absentuje především biologie, fyziologie, estetika, antropologie, religionistika. První profesorky ženských studií pocházely vesměs z kateder literatury a nová genderová pracoviště se tak ocitla mimo vliv přírodních věd. S přijetím teorií poststrukturalismu je společnost interpretována jako kulturní konstrukt. Učební texty z této doby víceméně popírají, že by gender mohl mít základnu například v biologii, a naopak

tvrdí, že rozdíly v pohlaví mají původ v jazyce a tradovaných stereotypech. Právě vývoj genderových studií, především v USA, se od 90. let minulého století stává cílem soustavné kritiky Pagliové. Jak argumentuje, legitimní nároky feminismu se začaly přetvářet v ideologii, v níž jsou ženy zobrazeny jako oběti mužské moci a násilí, které je zastoupené prakticky všude: nejen v institucích, ale i v sexu, psychologických teoriích, fyziologických „danostech“, v umění, ve sportu, a především pak v pornografii. Tento proud feminismu podle Paglii dovedl emancipační ženské hnutí k dogmatické ideologii a politice, jež se dožadují institucionálního systému péče a ochrany žen, což v důsledku vyústilo v omezování svobody projevu na univerzitách, v médiích i politice. Jak Paglia uvádí, americké univerzity se v poslední dekádě proměnily v pečovatelské ústavy, kde se řeší téma znásilnění na schůzce, diskutuje se o informovaných souhlasech před sexuálním aktem aj. Kapitola „Žádný sex, my jsme střední třída“ shrnuje s jistou nadsázkou jeden z modů současného diskursu. Přitom Pagliová je přesvědčená, že feminismus by měl prosazovat silné osobnosti, které jsou schopny samostatně prosazovat svoje schopnosti, ambice a nároky.

Sama Paglia se stala terčem kritiky za svoje, připustíme mnohdy kontroverzní a otevřené postoje k sexu, fenoménu tzv. sexuálního obtěžování a pornografii, které však obhájí z pozic biologie a hlubinné psychologie. Opakovaně se vrací k důležitosti studia přírodních věd. Poukazuje i na další vyloučená nebo upozaděná témata soudobých genderových studií, například mateřství, ale i podoby mužství, které radikální feminismus v mnohém demonizuje, často nesmyslně vytěsňuje například rušením mužských sportů na školách a univerzitách.

Paglia upozorňuje na kontraproduktivní efekt radikálního feminismu: vzniklé absurdní situace jsou zcela účelově využívány konzervativními kruhy k argumentaci i proti legitimním a rozumným nárokům feminismu. Přitom jak Paglia opakovaně tvrdí, jde v jejích kriticky pojatých vystoupeních hlavně o uchování takového feminismu, ke kterému by se mohly navrátit skupiny žen neakademiček, pro něž se soudobá podoba feminismu stala nesrozumitelnou.

Text knihy přináší pro české čtenářky a čtenáře některá zamyšlení a otázky.

V mnohých popisech reality a genderového diskursu na severoamerických univerzitách si uvědomujeme odlišnost evropského, a především českého pojetí výuky a prosazování genderových témat ve společnosti. Evropa a česká společnost většinu z radikálního feminismu nepřejala. Vesměs u nás zakotvil relativně krotký přístup. Bohužel, možná i díky jemu, se však české společnosti nepodařilo vážně uchopit a řešit například problém velkého rozdílu v platech mužů a žen (22 %) — jednoho z největších v Evropské unii, nebo rozdílný výpočet starobních důchodů pro muže a ženy, jenž ženy výrazně znevýhodňuje. Na straně druhé se poměrně rychle uplatnil kontraproduktivní efekt amerického radikálního feminismu, jehož křiklavé podoby se až nápadně informovaně chopila média a konzervativní skupiny. Ty jej mnohdy prezentují jako univerzální příklad nebezpečí, které dřímá v jakémkoli feministickém názoru. České ženy — feministky, které hledají například spravedlivou podobu ocenění mužů a žen na trhu práce, v institucích i v rodinách, se tak setkávají s grimasou a ignorací, které by nejspíš neprošly již ani v meziválečném období Československého státu.

Jazyk, který používá Paglia, je ostrý. Místy přechází hranice, které považujeme za korektní akademickou diskusi. I v tomto případě si uvědomujeme, na jak horkou půdu jsme vstoupili — byť jen jako čtenáři.